

Korpusy jako zdroje dat pro doplnění obrazu okrajových gramatických jevů

Klára Osolsobě
osolsobe@phil.muni.cz

Značkování korpusů je dobrá věc

ALE

- lingvistické předpoklady : morfologický slovník + tagset
- technická řešení (rozdělení na pozice, různé nelingvistické přístupy k disambiguaci)

Kvalita značkování z lingvistického hlediska

- kvalita zdrojů
- možnosti a meze formalizace
- úplnost výčtu některých okrajových jevů

Futurum

- analytické futurum (slovesa nedokonavá)
- dokonavá slovesa a jejich přítomné tvary
- syntetické futurum (*budu, jít, jet, ...*)

Gramatiky a slovníky

- gramatiky: definují skupinu sloves pohybu výčtem (rozsah odpovídá rozsahu gramatiky).
- praxe slovníků je nejednotná (u některých sloves např. *vézt* se SSJČ a SSČ rozcházejí).

Česká mluvnice (Havránek, Jedlička, 1981)

- hovoří o: ... „*některých slovesech nedokonavých (většinou s významem pohybu, řidčeji stavu)*
- ... *nemají složený tvar času budoucího, leda v jiném významovém odstínu ...*
- možnost tvořit u některých tvarů imperativ ... *s malým významovým rozdílem*, který je na dvou příkladech charakterizován u slovesa *pojd'* jako ... *pohyb k mluvčímu...* u sloves *poběž*, *polet'* jako ...*počátek*
- samostatně se zmiňuje imperativ *poslyš*, který nemá oporu ve tvarech syntetického futura indikativu (*slyšet* - **poslyším* – *slyš* – *poslyš*)

Příruční mluvnice češtiny (Karlík, Nekula, Rusínová, 1996)

- hovoří o ... *zvláštní skupině sloves pohybu a některých jiných, která pohyb implikují*
- dále uvádí, že ... *u nich lze rozeznat rozdíl mezi určeností a neurčeností co do cíle pohybu... přičemž ... oba tyto významy se vyjadřují v rámci sloves nedokonavého vidu...*
- konstatuje, že ... *nejde o dokonavé futurum, od těchto forem nelze vytvořit infinitiv ani préteritum, jsou však možné formy složené ...*

Čeština řeč a jazyk (Čechová a kol., 1996)

- *U některých nedokonavých sloves (sloves pohybu a změny stavu) se tvoří ještě (míní se kromě tvarů budu + infinitiv nedokonavého slovesa) tvary jednoduché s předponou **po-**.*

Mluvnice češtiny 2 (Komárek a kol., 1987)

- ... prefix **po-** (s ojediněle se vyskytující variantou **pů-**): spojuje se s tvary ind. prez. akt. některých nedokonavých sloves, zvláště s významem jednosměrného pohybu v tzv. jednoduché, syntetické futurum ...,
- má tedy gramatickou kategoriální platnost; tato platnost je oslabena ve tvarech imperativu těchto sloves, ..., které jsou synonymní s tvary bez tohoto prefixu.
- slovesa jsou charakterizována jako slovesa jednosměrného pohybu a slovesa trvání nebo změny stavu (jež jsou rovněž pojaty jako jednosměrný pohyb)
- předpona **po-** má zde význam pouze gramatický, nikoli lexikální; nemění ani lexikální význam, ani nedokonavý vid slovesa
- vedle futurálních tvarů jednoduchých je možno tvořit i pravidelné tvary složené futura opisného,

Mluvnice současné češtiny (Cvrček a kol., 2010)

- *Specifická omezená skupina sloves má tvary budoucího času vyjádřené pomocí předpony po/pů : půjdu, pojedu, potrvá, poroste, ponesu, povedu, poběžím, poletíš, polezeš, poteče, poženu, povezeme, poplujete, pohrne, pocestujou, postěhuje, poplazí.*

Syntetické futurum – slovníky a další tištěné zdroje

- SSJČ : 50 sloves (27 navíc, které neuvádí SSČ)
- SSČ : 21 sloves (3 navíc, které neuvádí SSJČ)
- SSSJČ i SSČ : 18 sloves
- Čermák, 1990, s. 106 : 5 dalších sloves, které neuvádí ani SSJČ, ani SSČ
- Šmilauer, 1972 s. 223 : 2 další slovesa
- Kopečný, 1962 s. 46-50 : 115 sloves

vézt

SSJČ Slovník spisovného jazyka českého

véztí

ned. (1. j. vezu, rozk. vez, min. vezl, trp. vezen) (koho, co) *dopravním prostředkem dopravovat*: v nemocného sanitkou do nemocnice; vozy vezou uhlí; v obilí do stodoly, vezl si domů pěkný výdělek
přivážel; bylo mu, jako by ho vezli na popravu (*Wint.*) *odváželi*; --- *véztí se ned.*

1. (~; v čem, čím; na čem) *jet dopravním prostředkem*: někteří šli pěšky, jiní se vezli; ve voze se vezlo pět lidí; vezl se autem; vezli se na valníku; *řídč.* v se v (*řídč.* na Svět.) kočáře
2. (~; po čem) *pohybovat se, šinout se po povrchu něčeho*: v se po skluzavce, po zábradlí *klouzat*; uklouznout a v se po zádech; ruka zpět se veze (*Ner.*)
3. *hovor. expr. (~; s kým, čím) být účasten něčeho (zprav. nepříjemného) bez vlastní viny, zásluhy*: vedoucí udělá chybu a ostatní se s ním vezou *trpí tím*, jsou voláni *k odpovědnosti, trestání*; chytí tě za slovo a už se vezeš (*Zápot.*) (o) předp. *do-, na-, na-se, od- (pood-), po- (popo-), po-se, pro-, pro-se, pře-, pří-, roz-, s-, s-se, u-, u-se, vy-, za-*

vézt

SSC Slovník spisovné češtiny

vézt

ned. (1. j. vezu, rozk. /po/vez, bud. povezu, budu vézt, čin. vezl, trp. vezen; v. po-) *vozidlem přemísťovat* *dopravovat (syno)* vézt nemocného do nemocnice, rodinu autem, vézt zboží,

vézt se ned.

1. jet vozidlem, vézt se autem, na voze,
2. *hovor. expr.* účastnit se něčeho nepříjemného bez vlastní viny, byl při té výtržnosti, veze se s ostatními,

lézt

ssjc Slovník spisovného jazyka českého

lézti

ned. (1. j. lezu, rozk. lez, mín. lezl, přech. přit. leza, bud. polezu)

- 1.** *pohybovat se plazivě n. šplhavě s celým tělem přiblíženým k podkladu, po němž se pohyb děje (o člověku za pomoci nohou i rukou):* had leze z díry, hlemýžď leze pomalu; moucha leze po listu, po stropě; mravenci jim lezli po nohou; opička leze po stromě, na strom; dítě leze po podlaze po všech čtyřech; voják lezl po břiše ze zákopu; lezl ztěžka vysokou trávou; l. do stráně; l. po žebříku do okna; horolezci lezli na strmou skálu *šplhali*; přen. víno leze po zdi *plazivě roste*; [x] ob. mravenci mu lezou po zádech *mrzí ho*; expr. l. ke křížku, ke kříži *pokořovat se, uznávat svou vinu*; leze (část. plazí se) před ním po břiše *podlézá mu*; zř. neos. jako by po mně lezlo (Něm.) *mrzí mě*
- 2.** ob. a expr. *namáhavě, obtížně se pohybovat, postupovat; vléci se:* koně s těžkým nákladem sotva lezou; nemocný lezl namáhavě do schodů; vlak (povoz) sotva leze do svahu; jídlo mu leze špatně do krku *nechutná mu*; přen. odpoledne leze k nepřechkání *táhne se*
- 3.** ob. (kam) *dostávat se, vstupovat, vnikat, zprav. pomalu, namáhavě n. úporně:* leze do vozu po schůdkách; l. do šatů, do kabátu *obtížně se oblékat*; l. do pasti, přen. *vydávat se v nebezpečí*; l. někomu do stolu, do skříně *neoprávněně je otvírat a probírat se v nich*; ten člověk rád leze do soudů; leze do manželství brzo; [x] ob. leze mi do zelí *přebírá mi někoho (zprav. dívku), něco*; neví, do čeho leze *co ho čeká, řídě*. l. někomu na krk *obtěžovat ho*
- 4.** ob. expr. (kam) *přicházet nevhod, nevitán; cpát se, dolézat:* ty děti jí pořád lezou do kuchyně; klid se, co sem lezeš!; nemám na něho čas a pořád k nám leze; [x] bez peněz do hospody nelez (pořek)
- 5.** ob. expr. (s čím na koho, za kým) *přicházet se žádostí; dolézat, dotírat (na koho), obtěžovat (koho):* leze na přítele se svým úkolem; se vším na něho lezou; leze na představeného, aby ho povýšili; l. někomu za ženou *ucházet se o ni, nabízet se jí, scházet se s ní*
- 6.** (odkuď) *zvolna se objevovat, stávat se viditelným, zjevným, tlačit se ven; vylézat, vyvstávat, ukazovat se:* sněženyky lezou ze země; děti lezou první zoubky; dospívá, lezou mu vousy; leze mu palec z punčochy; z pohovky už lezou žíně; [x] expr. oči mu lezou z důlků *chtivě n. s hrůzou něco pozoruje, diví se; zhrub.* učení mu leze z krku, krkem *je mu protivné, omrzelo ho, znechutilo se mu; zhrub.* teď to leze, proč ujel *vychází najevo; hanl.* leze to z něho jako z chlupeaté deky *mluví pomalu, těžkopádně, rozpačité*
- 7.** (kam) (o věci) *dostávat se někam, ocítat se někde; vnikat, promíkat:* vlasy jí lezly do čela i do očí; sníh leze za krk; přen. expr. (o tělesných pocitech, stavech ap.) *znenáhla se projevoval, působit někde, zasahovat někoho, něco:* zima (mráz) leze do kostí, za nehty, mlha leze do těla; [x] leze na něj chřípka *jde, začíná se u něho*; leze na ni dřímota *chce se jí spát*; víno mu leze do hlavy *omamuje ho, je opojné*; léta na ni lezou *stárne*; neos. lezlo mu za nehty *záblo ho*; leze to na hlavu, na rozum *zbavuje soudnosti; dělá starosti*; to leze do peněz, do kapsy (ob.) *je drahé*
- 8.** řidě. (o věci) *slézat, ztrácet se, mizet:* po nemoci často lezou vlasy *padají*; sníh leze *taje*
- 9.** ob. ve spoj. l. nahoru, l. dolů *zvyšovat n. snižovat hodnotu; stoupat; klesat:* teploměr, tlakoměr leze výš; teplota, tlak vzduchu leze nahoru, dolů; ceny (akcie) lezou hned nahoru, hned zas dolů (o) předp. *do-, na-, o-, ob-, od-, po- (popo-), pod-, pro-, pře-, při-, roz- se, s-, s- se, u-, v-, vy- (povy-), z-, za-; naléztí (vyna-); --> nás. *lézati, *lézávati*

lézt

SSC Slovník spisovné češtiny

lézt

ned. (1. j. lezu, rozk. lez, u význ. 1-3 i po-, bud. polezu, budu lézt, čin. lezl)

1. *pohybovat se plazivě n. šplhavě* hlemýžď leze pomalu, had leze z díry, *pláží se*; dítě už leze, *dovede lézt*; lézt po kolenou, lézt na strom, *šplhat*; lézt po žebříku (nahoru, dolů), *vystupovat, sestupovat*; tlakoměr leze nahoru, dolů, *stoupá, klesá*
2. expr. *s námahou n. pomalu se pohybovat, jít vléci se (syno)*, 2 sotva leze do schodů, na kopec,
3. *dostávat se dovnitř vnikat (syno)* lézt do vody, lézt do kalhot, *oblékat si je*; lézt někomu do (jeho) věci, *neoprávněně si je prohlížet, přen. zasahovat*
4. hovor. *přicházet nevhod obtěžovat (syno)*, 1 leze k nám denně,
5. *objevovat se (syno) ukazovat se (syno)* dítěti už lezou zoubky, sněženky lezou ze země, *vyrůstají*; hřebík leze z prkna, *vyčnívá*
6. *vnikat (syno) promikat (syno)* vlasy lezou za límec, leze mi za nehty, *zebe mě [x]* leze na mě chřipka, *začínám být nemocný chřipkou*; neví, do čeho leze, *co ho čeká*; oči mu lezou z důlků, *chtivě, s hrůzou pozoruje něco*

Zachycení na úrovni morfologické značky (tagu)

- **Pozice 2 - Detailní určení slovního druhu**

B sloveso, tvar přítomného nebo budoucího času

- **Pozice 9 - Čas**

- neurčuje se

F futurum (budoucí čas)

H minulost nebo přítomnost (P/R)*

P prézens (přítomný čas)

R minulý čas

X libovolný čas (F/R/P)*

SYN

VB.....F.*

- tvary *budu, budeš, ...*
- několik sloves, která tvoří synteticky futurum prefixem *po-/pů-*

Frekvenční seznam lemmat

The screenshot shows a window titled "Frekvenční distribuce" with a subtitle "Výsledek frekvenční distribuce". At the top, there are controls for "Limit: 0" and "Řádků k zobrazení: 22". Below this, there are radio buttons for "zobrazit" (selected), "součet", and "schovat". The main area displays a list of lemmas and their frequencies, with the word "lemma:" and the frequency column header "##" in blue. The list includes: být (5302509), jít (181280), trvat (85600), jet (82167), růst (14078), nést (12481), běžet (10456), letět (5800), téci (3710), vézt (2555), vést (2278), hrnout (969), cestovat (961), plout (758), lézt (755), stěhovat (406), hnát (382), řítit (22), plavat (21), plazit (19), krást (9), and kvést (4). At the bottom, there are "Zavřít" and "Uložit" buttons.

lemma:	##
být	5302509
jít	181280
trvat	85600
jet	82167
růst	14078
nést	12481
běžet	10456
letět	5800
téci	3710
vézt	2555
vést	2278
hrnout	969
cestovat	961
plout	758
lézt	755
stěhovat	406
hnát	382
řítit	22
plavat	21
plazit	19
krást	9
kvést	4

Korpus SYN (22)

■ být	5302509	jít	181280
■ trvat	85600	jet	82167
■ růst	14078	nést	12481
■ běžet	10456	letět	5800
■ téci	3710	vézt	2555
■ vést	2278	hrnout	969
■ cestovat	961	plout	758
■ lézt	755	stěhovat	406
■ hnát	382	řítit	22
■ plavat	21	plazit	19
■ krást	9	kvést	4

Mohou korpusy přispět k poznání tohoto jevu ?

- a) Výčet získaný pomocí výše uvedeného tagu je úplný/**neúplný**.
- b) Další doklady se **vyskytují**/nevyskytují v korpusech.
- c) **Existuje**/neexistuje nějaký postup, jak je z korpusů získat/**získávat**.

Hledání kandidátů syntetického futura v lemmatizovaných korpusech

- lemma=„po.*“
- P-filtr tag=„(VB.....P.*)|(X.*)“
- N-filtrem lze odstranit lemmata na *pod-, popo-, pona-*, ..., kdy může jít o jiný prefix, kombinaci více prefixů atd.
- frekvenční seznam lemmat
- ruční výběr kandidátů
- ověření předpokladu

Frekvenční seznam lemmat

The screenshot shows a window titled "Frekvenční distribuce" with a subtitle "Výsledek frekvenční distribuce". It features a search bar with "lemma: 0<KWIC" and a "Limit: 0" field. The number of rows to display is set to "Řádků k zobrazení: 45729". There are three radio buttons for display options: "zobrazit" (selected), "součet", and "schovat". The main area contains a table with two columns: "lemma:" and "##".

lemma:	##
potřebovat	250646
považovat	238762
počítat	184238
pořádat	136100
pokračovat	127372
používat	106252
pohybovat	103491
pomoci	97821
podařit	96442
pomáhat	86202
pocházet	85285
povést	74546
podporovat	70009
poskytovat	68891
potvrzovat	68211
požadovat	61543
popisovat	59675
pokusit	48529
postavit	46085
podílet	45868
poznat	39668
podávat	36492
podpořit	32507

At the bottom of the window are two buttons: "Zavřít" and "Uložit".

Příklady chybné lemmatizace

at , když ho nějaký chuligán náhodou docela líto . Jen si to vezměte , Slavík ji přeje asi dostihly , kdo ví , kudy se do mého psa ! " křičela . " Nebo vás je tím se na Křupana Dicka vrhne a tlapy . . . jak s tím může žít ? !) a a , představila jsem si , že matku teď ozek . Zítřka , ano , zítřka . Chytím ji a které mu přinesli , jej vylil , a brzy se ni ve starém tunelu ! Možná že se tu dnu . Do něčeho vrazím . Někdo mě ale protože je zakovaná v řetězech ,

povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	na zem , nebo mu nějaká mánička :
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	na přechodu , rozbije jí vajíčka , pol
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	. Běžel nahoru . Najednou třeskl vy
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	na zem . Klidte se od něj , jinak se
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	ho , a nechtěl , aby se Anna dívala
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	mě na záda . Seberu v sobě vešker
povalej /povalit/VB-P---3P-AA--6P	na zem a potáhnou tu singrovku sc
poválím /povalit/VB-S---1P-AA---P	na pohovku , na podlahu , na stůl , s
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	jako záplava ; jeho proud je však ol
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	voda - a chvíli to bude pořádně špi
povál /povalit/VB-S---3P-AA---P	. " " Ne , " řekl Ron . " Uvidíš koler
poválíš /povalit/VB-S---2P-AA---P	ji prostě na zem a . . . - Ale já žádn

Zobrazeno: 1+50/323 (15%) Řádek: 10 Vybráno: 3

Heslo *trvat*

ssjc Slovník spisovného jazyka českého

trvati

(+tráti Čel) ned.

1. *stále být (ve význ. I l), nepřestávat, existovat*: bouřka ještě trvá; platnost zákona trvá; pojmy, jimiž trvá svět (Olb.); expr. kdo už ani nežije, kdo jenom trvá (Pujm.) *živoři*, [x] nic netrvá na světě věčně (pořek); práv. trvajicí delikt *kt. se nepromlčuje*
2. *být, konat se po urč. čas*: t. hodinu, nejistota trvala jen krátce; netrvalo dlouho a vrátil se; to jí to trvá!; dlouho trvajicí potlesk
3. (v čem; na čem; při čem; kde) *setrávat, prodlévat l, zůstávat (po urč. čas v jistém stavu, poloze n. na urč. místě)*: t. v mlčení (Svob.); t. na modlitbách (V. Mrš.); t. při svém mírném chování (Svět.); t. v bojových zástupech anebo na hradě (Tyl)
4. (na čem) *vytrvale se přidržovat něj, názoru, neustupovat od něčeho; stát l0*: t. na svém, na svém výroku *setrávat*; na tom netrván; t. na plnění dodávek; t. na ujednaných podmínkách
5. *trvám poněk. zast. v platnosti přisl. (jako ustálenou vsuvku není třeba oddělovat čárkami) jsem přesvědčen, myslím, soudím*: knihovna obsahuje dosud (.) t. (.) jen asi dvanáct svazků (o) předp. **do-**, **po-**, **pro-**, **pře-**, **se-**, **vy-**; --> nás. **trvávati** (o) předp. v. trvati kromě **do-**, **pro-**

SSC Slovník spisovné češtiny

trvat

ned.

1. *stále být existovat (symo), l nepřestávat (symo)* platnost zákona trvá,
2. *konat se po urč. dobu probíhat (symo)* trvalo to hodinu, to ti to trvá (dlouho), netrvalo dlouho a vrátil se,
3. *neustupovat od něčeho stát@l (symo), l0* trvat na svém, na splnění slibu, [x] nic netrvá věčně, (pořek.);

trvání -í s

trvajicí příd. dlouho trvajicí potlesk,

Heslo *potrvat*

SSJc Slovník spisovného jazyka českého

potrvati

dok.

1. *něj. dobu trvat*: prohlídka zámku potrvala až do večera; potrvalo chvíli, než se vzpamatoval

+

2. *něj. čas setrvat*: potrvám tu několik let (Svět); --- **potrvá** ned. bud. *k trvati* (v. po- III 1) (*vedle* bude trvat)

SSC Slovník spisovné češtiny

potrvat

dok. *něj. dobu trvat* pěkné počasí ještě potrvá,

SYN2000

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there is a menu bar with options: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápověda. Below the menu bar, there is a search bar with the text "Nový dotaz" and a dropdown menu showing "jméno:" and "syn2000". The main area displays a concordance search for the word "potrvá". The results are shown in a table with three columns: the original text, the word "potrvá" in red, and its grammatical analysis "/potrvat/VB-S---3P-AA---". The text on the left is partially visible, showing a paragraph about a man and his son. The text on the right is also partially visible, showing a paragraph about a man and a woman. At the bottom, there is a status bar that reads "Zobrazeno: 1+50/3511 (1%) Řádek: 1".

Text	Word	Analysis
nohy . " Asi to ještě nějakou dobu	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
hodinu najít někde volný stolec (a	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
ychlíku . Ale jak dlouho ta možnost	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
ami , ale jen tak dlouho , jak dlouho	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
á tak to Rudolf řekl . Jak dlouho to	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
tec se dopustil jedné velké chyby a	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
ouř , " rozdělím si svůj život , dokud	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
otec . Synovi to také nějakou dobu	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
kl Billy , " můžu ti to dát . Chvilí to	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
ně otevíral oči . Cožpak tahle bída	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
avení , ten ji učiní šťastnou , tak to	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---
ovor trapný ; budil však naději , že	potrvá	/potrvat/VB-S---3P-AA---

SYN2005

Bonito

Manažer Korpus Dotaz Konkordance Zobrazení Výběr Nápověda

Nový dotaz jméno: syn2005

řířeno z tohoto světa . Mnoho dní to už	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	. Maso mu na kostech taje p
poň než se přežene ta bouřka . Dlouho	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	. " Ne , nemohl čekat . Doje
lu a doprovodem smyčců . " Dlouho to	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	. " " Nemají žádné peníze . "
mě , když prohlásil , že mu celý zákrok	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	déle než hodinu . " " Pochop
" Jak jsem vyrozuměl , celá procedura	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	dlouho . Nebo se mýlím ? " "
řovala ho teta . " V každém případě to	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	dlouho a budeme ve Španěls
bych si , aby to mohlo ještě nějaký čas	potrvat /potrvat/Vf-----A-----	, " řikala , " vím však , že to r
o příjemné bydlení ; nu , také to dlouho	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	, ale nebrali by všechny ty ne
t . Nemysli na to , co bude . Dlouho to	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	a ze západu dorazí sem na h
s opisovala celé odpoledne a ono mi to	potrvalo /potrvat/VpNS---XR-AA----	déle , než já myslela . Měla j
zítra o deváté . " " Tvoje nová funkce	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	dlouho , " vysvětlil Sam Celi
řl se po ostatních . " Domnívám se , že	nepotrvá /potrvat/VB-S---3P-NA----	dlouho . " " Není důvodů , pr

Zobrazeno: vše/44 Řádek: 1 Vybráno: 2

SYN2010

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there is a menu bar with options: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápověda. Below the menu bar, there is a search bar with the text "Nový dotaz" and a dropdown menu. To the right of the search bar, there is a field labeled "jméno:" with a dropdown menu and the text "syn2010".

The main area of the interface displays a concordance search for the word "potrvat". The search results are shown in a table with three columns: the original text, the word form, and the context. The word forms are highlighted in red. The context is shown in a light blue background.

by se tím stejně neřešily . " " Ty přece	nepotrvaj	' věčně , " řekl jsem a vzal ji kolem ramen
keré v tomto světě jsou od věků . A navždy	potrvám	. Zanechte naděje . . . Lasciate ogni speranza
hanby sen v pekle jeho života . Ten sen	potrvá	, to žena dobře věděla , tak dlouho , dokud
! " Spi klidně , starý Vyšehrade - dokud	potrváš	ty , nad Vltavou osazen , hlaholiti bude
zbytky této starobylé svatyně v hradbách a	potrváš	až do dnešních dob . Když byl zastavěn
přemáhat velikou únavu a ospalost , která	potrvaly	tak dlouho , dokud se opět nerozednívalo
Procházkou se vyvinul i milenecký poměr , který	potrvala	dlouhá léta , až do doby , kdy se Kamila
měla dojem ponurý , který ostatně u mne	potrval	až do jeho pohřbu . Krátce před jeho smrtí
i aktivními účastníky , u mnohých z nás	potrval	dlouho , aspoň ne tak dlouho , jak jsem
byla to pravá Jarní bouře , ale jen aby to	nepotrval	, aby z toho taky vzešly činy . Trochu
podal stručný nástin vlastního života ,	potrvalo	po celou dobu Trkalova pobytu v Rusku ,
kousíček dal na to . Takto cesta Ježíšova	potrval	celou Zemí , celou Nocí . Když byl skončil
konečku ocasu až po škleb ; ten chvíli ještě	potrvala	, když už ostatek zmizel . " Kočku bez
propaganda potrvá v Galerii U Křížovníků	potrval	do 30 . března . Reklama na absurditu Do
	potrvá	

Počet výskytů: 16
> Query : "potrvat"

Zobrazeno: vše/16 Řádek: 13 Vybráno: 9

Výsledky získané z korpusů (20) (ne SSJČ a SSČ)

- *pofrčí/frčet* (**pověje/vát*)
- **pomaže/mazat* **poválí (se)/valit (se)*
- *pokrácí/kračet* **popase se/pást se*
- **pošine se/šinou se* *posviští/svištět*
- **potáhne/táhnout se* **potrénuje/trénovat*
- **popeče s kým/péci* *pošupe/šupat*
- *pobrodí se/brodit se* *pocrčí/crčet*
- *pošupajdí/šupajdit* *poharcuje/harcovat*
- *pokoučuje/koučovat* **povesluje/veslovat*
- *poprýští/prýštit* *pošupačí/šupačit*

Výsledky získané z internetu (3) (ne SSJČ a SSC)

- *potryská/tryskat*
- *potrtá/trtat*
- *pozdrhá/zdrhat*

pořčet ? pořčel.* ? (ani jeden výskyt v SYN)

The screenshot shows the Bonito software interface. The title bar reads "Bonito". The menu bar includes "Manažer", "Korpus", "Dotaz", "Konkordance", "Zobrazení", "Výběr", and "Nápověda". The search bar contains "P filtr" and "jméno:". The search criteria are set to "První" (First), "Pozic" (Position), and "KWIC". The search results are displayed in a table with three columns: the original text, the word and its morphological analysis, and the context. The word "pořčet" is highlighted in red in the original text. The morphological analysis for "pořčet" is shown as "pořčim/pořčet/VB-S---1P-AA---P" or "pořči/pořčet/VB-P---3P-AA---P". The context is a snippet of text from a document.

Text	Word	Context
íkajíc lepší start . No , Quinne , tak já	pořčim /pořčet/VB-S---1P-AA---P	. " " Počkej , " řekl Quinn naléhavě
bslužných . Myslím , že tyhle podniky	pořči /pořčet/VB-P---3P-AA---P	, co ty na to , Gwen ? " Gwen neda
zůstaneme tady , spravíme auto a pak	pořčime /pořčet/VB-P---1P-AA---P	ve dne v noci za váma , až vás doh
enal Jack . " Teď mi to podepište a já	pořčim /pořčet/VB-S---1P-AA---P	. " Muž napsal své jméno . Přestož
pečně dopředu a budu si vyprávět a	pořčime /pořčet/VB-P---1P-AA---P	do New Yorku . Vedle mě si sedu
se bojíš řídit , vím , že si ta věčička	pořči /pořčet/VB-S---3P-AA---P	dál sama od sebe a že nesletíš do p
ně dohlížet . " " Já vám podám flintu a	pořčim /pořčet/VB-S---1P-AA---P	na ty brambory . Kluci přece rádi t
smál se kapitán . " Prostě za pár let	pořčime /pořčet/VB-P---1P-AA---P	v luxusních autech vyschlým řečišt
řeci nepojede a když , tak nezastaví a	pořči /pořčet/VB-S---3P-AA---P	si to až do Vídně . Éra prominentní
pracovat do školství . Tak zítra zase	pořčim /pořčet/VB-S---1P-AA---P	do Prostějova . Začínám si uvědom
řičkářům - Potom si koupí mercedes a	pořči /pořčet/VB-S---3P-AA---P	si to do Mexico City po dálnici El-F
kej dojem , že ke konci příštího týdne	pořčim /pořčet/VB-S---1P-AA---P	do Černý Hory , aby mi nezlenivěly

> Query : "po.*"
> P-filter: "(VB.....P.*)"|(X.*")
> P-filter: "pořčet"

Zobrazeno: 1+50/106 (47%) Řádek: 1

povanout ? povanul ?

The screenshot shows the Bonito software interface. The title bar reads "Bonito". The menu bar includes "Manažer", "Korpus", "Dotaz", "Konkordance", "Zobrazení", "Výběr", and "Nápověda". The search bar contains "Nový dotaz" and "jméno:" with a dropdown menu. The search results are displayed in a table with three columns: the original text, the search term, and the context. The search term is "povane/povane/X@-----" for most entries and "povanou/povanou/X@-----" for one entry. The context is a paragraph of text in Czech. At the bottom, the status bar shows "Zobrazeno: vše/42 Řádek: 1".

Text	Search Term	Context
í hodin na kostelní věži . Pokud vítr	povane/povane/X@-----	směřem od kostela , uslyší je doce
e sněhu , " řekl Aragorn . " Do rána	povane/povane/X@-----	od východu , " řekl Legolas . " Od
ře , bude foukat západní vítr a jestli	povane/povane/X@-----	stejným směrem několik dní . . . N
odle předpovědi z Lincolnova letiště	povane/povane/X@-----	v nárazech ze severozápadu , nyn:
slední ? " " Záleží to na větru , který	povane/povane/X@-----	zítra . Rozhodně zde nemohu kotv
ět polní , tak kvete . Jakž vítr na něj	povane/povane/X@-----	, an' ho není , aniž ho již více pozr
přes den od ledu se zvedne a v noci	povane/povane/X@-----	zpět dolů rychlostí 160 km/h . Žád
foukat , mýnil , že na dráze nakonec	povane/povane/X@-----	nikoli toužebně očekávaný protivít
ni prozradil , odkud a jak silné větry	povanou/povanou/X@-----	, a tak nebylo těžké se přizpůsobit
e vítr změň " , netušil , že stejný vítr	povane/povane/X@-----	i daleko za břehy " černého kontin
Vše závisí na tom , odkud převážně	povane/povane/X@-----	vítr . Podle dlouhodobých záznamí
ven a samozřejmě Ostrava . Pokud	povane/povane/X@-----	pro kapelu příznivý vítr , mohli byc

Počet výskytů: 42
> Query : "povane|povanou"

Zobrazeno: vše/42 Řádek: 1

povát ? povál ?

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there is a menu bar with options: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápověda. Below the menu bar, there is a search bar with a dropdown menu set to 'Nový dotaz', a text input field, a 'jméno:' label, another dropdown menu, and a 'syn' button. The main display area shows a search result: 'íc meteorologové hlásí nové vánice , **pověje**/povát/VB-S---3P-AA---P , poprášky a sypanice . Většina sp'. At the bottom, there is a status bar showing 'Počet výskytů: 1' and '> Query : "pověj.*"'. The bottom-most status bar shows 'Zobrazeno: vše/1 Řádek: 1'.

NIKOLI: pověj

ssjc Slovník spisovného jazyka českého

***pověj**

-e ž. *vánice*: byla strašná p. (*Kosm.*); sněhové p-e (*Kar.*)

SSC Slovník spisovné češtiny

psjc Příruční slovník jazyka českého

pověj, -e f. *diaľ. vánice* Byla strašná pověj. *Kosm.* Nastaly dny mrazivé, křišťálově čistého vzduchu, doba to předcházející silné mrazy a sněhové pověje. *Kar.*

pověje, -e f. *zast. oční víčko*. Pavel před Ananiášem stál s očima zavřítými a zavřítými povějemi či víčkami. *Suš. D Zř. dveřní křídlo*. Třeskem rozletěly se pověje nedalekých dveří. *E. Jel.*

pověji *ned. vyjadřuje futurum k slovesu váti*. Výborná vůně ze mstu a vína pověje ti [nymfě] již venku vstříc. *Hanka*

†povějka, -y f. *stuha* Hedvábí nešustilo, povějky vybledly. *Luž.*

ALE: na internetu

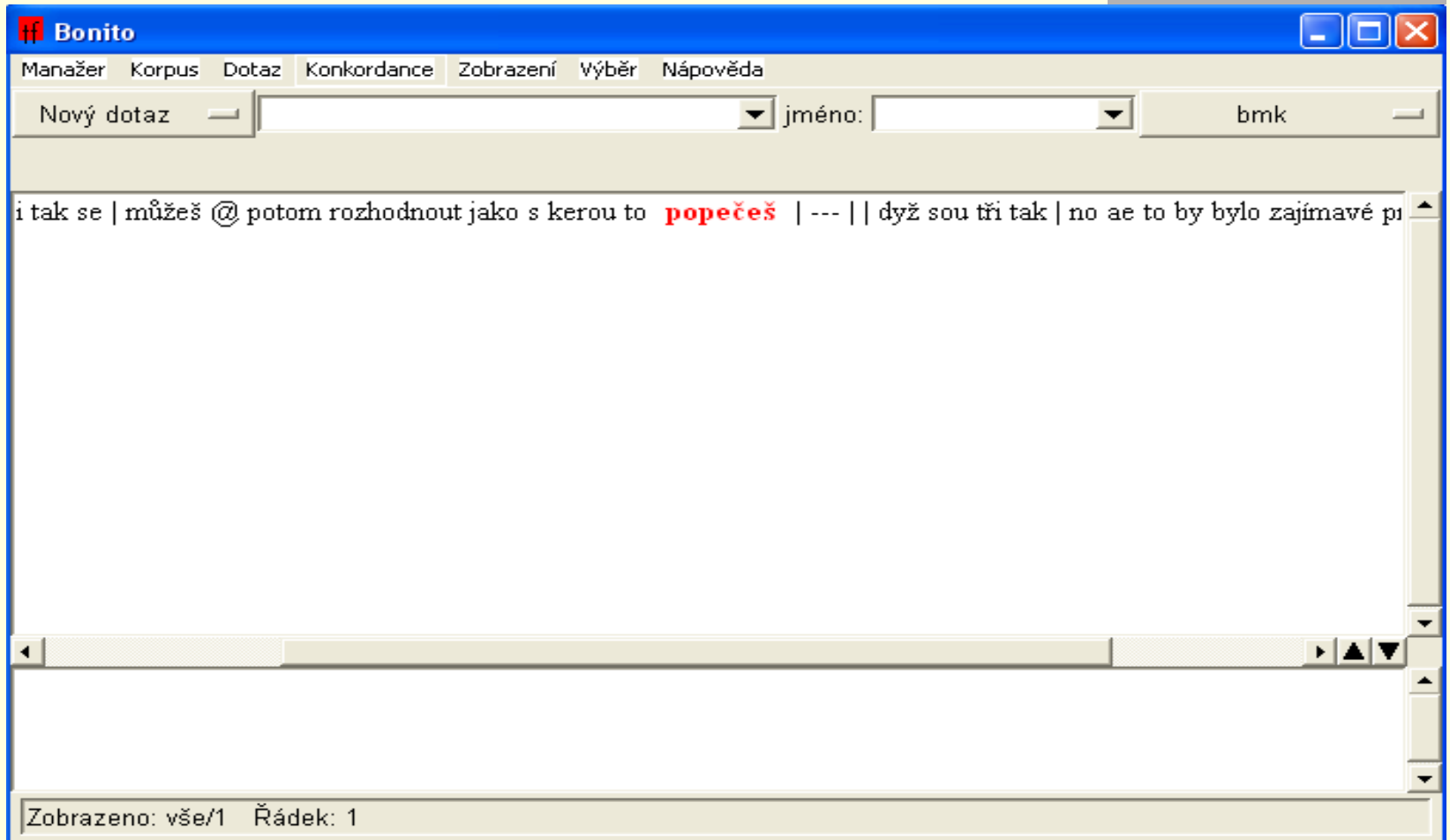
- ... Možná by neškodilo, kdyby vítr, který nám přinese novou vládu, zavál i do těchto koutů. Uvidíme, jakým směrem **pověje** i na našem resortním ministerstvu, které přislíbilo o tomto tématu jednat. ...
- **Pověj**, větříčku, **pověj**,
moju hlavěnku ověj!
Moja hlavěnka mladá
větříčkovi je ráda.
- ... **Pověje-li** vítr od slunce východu, mříti bude dobytek bez plodu. **Pověje-li** vítr od slunce západu, králové, páni nemocní budou, ...

mazat NEBO pomazat

The screenshot shows the Bonito software interface. At the top, there are menu items: Manažer, Korpus, Dotaz, Konkordance, Zobrazení, Výběr, and Nápvěda. Below the menu is a search bar with 'P filtr' and a dropdown menu. The search criteria are 'jméno:' and 'syn'. The search results are displayed in a table with columns for the text snippet, the verb form, and the context. The verb forms are highlighted in red. The status bar at the bottom indicates 'Zobrazeno: 1+50/319 (15%) Řádek: 11 Vybráno: 7'.

Text snippet	Verb form	Context
.. " Ty si dáš tak akorát zpátečku a vy . . . Ale já vám říkám , že odsud	pomažeš /pomazat/VB-S---2P-AA---P	domů , " zasyčela . " Už jsme kvůli
" " Vy a já , " prohlásil šerif , " teď	pomažete /pomazat/VB-P---2P-AA---P	tak rychle , až se vám bude za pata
! Tož si počkej na vdolečky ! Jen je	pomažeme /pomazat/VB-P---1P-AA---P	do hotelu . Máte tu vůz ? " Odvětil
i zůstanu vzhůru , ale vy , prckové ,	pomažu /pomazat/VB-S---1P-AA---P	povidly a posypu perníkem . " " A t
orku . Za ouškem (už zbledlo) se	pomažete /pomazat/VB-P---2P-AA---P	pěkně do postele . " George mu dal
" " odpověděli mu neomaleně . " Vy	pomaže /pomazat/VB-S---3P-AA---P	duchy Páté Avenue a je hotova už
zbožné sebrance bělocha , který se	pomažete /pomazat/VB-P---2P-AA---P	s Yossarianem - zpátky do služby !
hy , strčím klíče zpátky do kapsy a	pomaže /pomazat/VB-S---3P-AA---P	barvou a cejchuje celý tvůj arzenál
evklouzne , a to ani když si předtím	pomažu /pomazat/VB-S---1P-AA---P	co nejrychleji odtud . Však tentokrát
ji chytl za paži . " Tak a teď hezky	pomaže /pomazat/VB-S---3P-AA---P	úd ambrou . Občas na Priscillu vzp
je a uhníst z nich těsto , kterým pak	pomažeš /pomazat/VB-S---2P-AA---P	zpátky , " řekl , " a hezky s úsměve
	pomažu /pomazat/VB-S---1P-AA---P	celé devatenácté století , jako se pa

bmk

ORAL2008

The screenshot shows the Bonito software interface. The title bar reads "Bonito". The menu bar includes "Manažer", "Korpus", "Dotaz", "Konkordance", "Zobrazení", "Výběr", and "Nápověda". The search bar contains "P filtr" and "jméno: oral2008". The search criteria are set to "První" (First), "Od 0", "Pozic" (Positions), "od < KWIC", "Do 0", "Pozic", "od KWIC >". The main display area shows a list of concordance results. The word "posere" is highlighted in red in the original image. The selected entry is: "nás to je jiný , to zajíždí do Biliny a **posere** se ke mně a já budu na myslivně nebo vobraceně". The status bar at the bottom indicates "Zobrazeno: vše/15 Řádek: 7 Vybráno: 1".

no . před koncem roku , ty jo , já se (smích) sem myslel , že se z toho snad z toho stavebně-historickýho průzkumu tak topit celou noc . hochu , já se asi na pravej pout ? jo . no . já se z toho je budeme mít , tak , tak se Američani	poseru	. je to brutální , no . kopy ti furt do
nás to je jiný , to zajíždí do Biliny a	poseru	, jo . hmm . ale jako eště sme spolu nechrápali
tamhle na ně čekaj , v zámoří , že se zalehneš , tak já za půl hodiny si to zas si nejdou nakoupit voni , co já se tam nima ? a dybych je tu měla vobě , tak se červený . smřčky , stříbrný . máme . já se ale jen ty sedmy , našťestí . (smích) se nepoblj . neboj , já se poblju , až tě	poseru	, mě to ... já furt normálně všude
	poseru	. seš debil , vole ? (smích) bych musel
	poseru	, voni si klidně přehoděj vo tejden pouť
	poseru	, řeknou , že všichni sou teroristi ,
	posere	se ke mně a já budu na myslivně nebo vobraceně
	poserou	, jen , jen , jen vodevřou dveře , jo
	poseru	. no , a proč musíš v půl třetí ? sem
	poseru	? " no , pak eště mi vynadala , protože
	poseru	. no a Veruna byla jak pomínutá . k nim
	poseru	. hraj , táto , prosim tě . Jindro ! hmm
	poseru	. to ani nedělej --- . hlavně se nepoblj
	poseru	. pudem domu , jo . to dolíznu a dem .

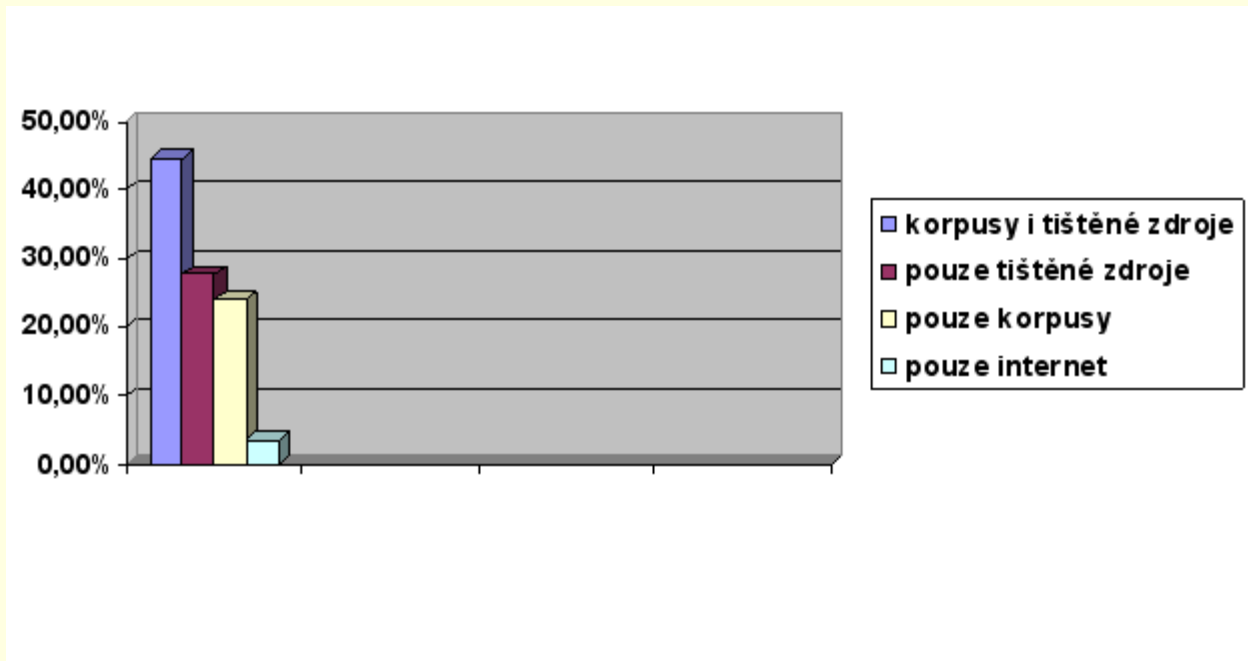
stavíte ... : " ... u nás to je jiný , to zajíždí do Biliny a **posere** se ke mně a já budu na myslivně nebo vobraceně , jo ? to je

Zobrazeno: vše/15 Řádek: 7 Vybráno: 1

Zastoupení lemmat v tištěných zdrojích, korpusech a na internetu

slovníky a tištěné zdroje	53+7 lemmat	72,29 %
pouze korpuse	20 lemmat	24,1 %
korpuse i slovníky a tištěné zdroje	37 lemmat	44,58 %
pouze slovníky a tištěné zdroje	23 lemmat	27,71 %
pouze internet	3 lemmata	3,61 %
slovníky + tištěné zdroje + korpuse	83 lemmat	100 %

Podíl dokladů z tištěných zdrojů a z korpusů

Hodnocení

- seznam lze nadále doplňovat (slovníky, gramatiky, učebnice)
- vysoká míra homonymie – problémy automatické lemmatizace a následné disambiguace
- další možnosti zkoumat poměr syntetického a analytického vyjádření futura (rozsah korpusů)
- sémantické vymezení skupiny sloves

Upřesnění definice významu sloves schopných tvořit tvary syntetického futura

- **Pohyb v konkrétním slova smyslu** (přemísťování z místa na místo jednosměrně/ v určeném směru) : (*půjde, pojedje, poběží, poplazí se, pokráčí, pošine se, povalí, pomaže, ...*)
- pohyb **bez určení směru (různými směry)** : (*pošíří se, poline se, ...*).
- **Proces zahrnující pohyb**
 - a) přírodní (*povane, pověje, pol(i/e)je, poprší, ...*);
 - b) s neživým nositelem (rostlina: *pokvete, poroste, poplazí se*, strom: *ponese (ovoce), ...*; hudba: *poline se, povalí ...*; vůně: *pošíří se, poline se, ...*; voda: *poteče, povalí, pocrcí, poprýští...*, zpráva: *pošíří se, ...*);
 - c) mentální (*popálí mu to*)
 - d) s živým nositelem (*poroste, popase se, ...* pták: *ponese (vejce), ...*);
 - e) ve významu fungovat (v přeneseném významu *jít*) (správně *poklape, pošlape, povalí ...*; vycházet s někým, (*poklape, pošlape, popeče, ...*).
 - f) ve významu vést (*pokoučuje, potrénuje, povládne*)

Závěr

- otevřená třída sloves
- upřesnění definice
- opravy chybné lemmatizace a značkování

Bibliografie

- CVRČEK A KOL. (2010): *Mluvnice současné češtiny*. Praha : Karolinum.
- ČECHOVÁ A KOL. (1996): *Čeština, řeč a jazyk*. Praha : ISVN.
- ČERMÁK, F. (1990): *Syntagmatika a paradigmatika českého slova*. Praha : Karlova Univerzita.
- HAJIČ J. (1994): *Unification Morphology Grammar*. Praha : MFF UK, (disert. práce).
- HAJIČ J. (2004): *Desambiguation of Rich Inflection (Computational Morphology of Czech)*. Praha : Karolinum.
- HAVRÁNEK, B. A KOL. (1989): *Slovník spisovného jazyka českého (SSJČ)*. Praha : Academia.
- FILIPEC, J. A KOL. (2005): *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (SSČ)*. Praha : Academia.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z. (1996): *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Bibliografie

- KOMÁREK, M. a kol. (1986): *Mluvnice češtiny II.*, Praha : Academia.
- KOPEČNÝ, F. (1962): Slovesný vid v češtině. Praha : Nakladatelství československé akademie věd.
- OSOLSOBĚ, K. (2007): Syntetické futurum v češtině – gramatiky, slovníky, korpusy. *Přednášky a besedy z XL. běhu LŠSS*. Brno, s. 131-144.
- OSOLSOBĚ, K. (2007): Popis gramatických významů jednoduchých slovesných tvarů v anotacích českých (slovenských) korpusů. *SPFFMU A*, 55, s. 201-218.
- OSOLSOBĚ, K. (2008): Značkování gramatických kategorií v korpusech ČNK a jejich zachycení v gramatice a ve slovníku (syntetické futurum, stupňování adjektiv, neurčité číslovky a příslovce míry). In Štícha, F. (ed.) *Grammar & Corpora / Gramatika a korpus 2007*. Academia : Praha, s. 407-416.
- SEDLÁČEK, R. (2004): *Morphematic analyser for Czech*. Brno : FI MU (disert. práce).
- ŠMILAUER, V. (1972): *Nauka o českém jazyku*. Praha : SPN.

Elektronické zdroje

- SYN: Český národní korpus - SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 20. 03. 2011, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- Korpusový manažer BONITO [online]. 2011. Cit. 20. 03. 2011, dostupný z <<http://ucnk.ff.cuni.cz/bonito/>>.
- Automatický analyzátor *ajka* [online] 2011. Cit. 20. 03. 2011, dostupný z <<http://nlp.fi.muni.cz/projekty/wwwajka>>.
- Internetový vyhledávač Google [online]. 2011. Cit. 20. 03. 2011, dostupný z <<http://www.google.com/>>.
- DebDict – internetový prohlížeč slovníků umožňující mj. přístup k elektronickým verzím SSJČ, SSČ, PSC [online]. 2011. Cit. 20. 03. 2011, dostupný z: <<chrome://debdict/content/debdict.xul>>.

Děkuji Vám za pozornost !